

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.28>

ПОВНОВАЖЕННЯ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЙОГО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

Матвієць О.А.,
аспірант юридичного факультету
Вищого навчального закладу «Національна академія управління»
ORCID: 0009-0007-3088-6753
e-mail: matviz12345@ukr.net

Матвієць О.А. Повноваження Бюро економічної безпеки України як елемент його адміністративно-правового статусу.

Стаття присвячена дослідженню проблеми повноважень Бюро економічної безпеки України (БЕБ) як елементу його адміністративно-правового статусу. Визначено, що в загальному розумінні повноваження БЕБ являють собою сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків БЕБ як органу державної влади для реалізації закріплених за ним законодавством функцій.

Зроблено висновок, що порядок викладення положень про повноваження БЕБ у Законі «Про БЕБ» виглядає недосконалим.

Усі повноваження БЕБ, що їх визначає законодавство про БЕБ, можна поділити за критерієм сфери, в якій БЕБ здійснює свою діяльність, на такі групи повноважень: 1) повноваження у сфері досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності; 2) повноваження у сфері аналітично-інформаційної роботи; 3) повноваження у сфері взаємодії з іншими органами державної влади, юридичними особами, суспільством, обміну інформації; 4) повноваження у сфері міжнародної діяльності; 5) повноваження у нормотворчій діяльності; 6) повноваження у сфері науки, освіти та підвищення кваліфікації. Проведено аналіз цих визначених груп повноважень.

При дослідженні повноважень у сфері оперативно-розшукової діяльності зроблено висновок, що більш правильним було б не визначати у Законі «Про БЕБ» окремі з цих повноважень, а закріпити у ньому загальне положення про те, що БЕБ має повноваження органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність згідно з Законом «Про оперативно-розшукову діяльність».

При дослідженні повноважень у сфері аналітично-інформаційної роботи зроблено висновок про те, що надання БЕБ рекомендацій за наслідками їх реалізації може розглядатися як певний незаконний тиск на бізнес. У зв'язку з цим Закон «Про БЕБ» повинен особливу увагу приділити регулюванню превентивних повноважень БЕБ.

При аналізі повноважень у сфері науки, освіти та підвищення кваліфікації висловлено думку про необхідність формування науково-консультативної ради при БЕБ, до складу якої увійшли б провідні вчені, які досліджують проблематику організації та діяльності БЕБ.

Сформульовано також загальний висновок про те, що Положення про БЕБ, яке затверджене Кабінетом Міністрів України, повинне уточнювати повноваження БЕБ, визначені Законом «Про БЕБ», а не лише узагальнювати та систематизувати їх, як це має місце у його змісті.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, повноваження, Бюро економічної безпеки України, оперативно-розшукова діяльність, аналітично-інформаційна робота, взаємодія.

Matviets O.A. The powers of the Economic Security Bureau of Ukraine as an element of its administrative and legal status.

The article is devoted to the study of the powers of the Economic Security Bureau of Ukraine (ESB) as an element of its administrative and legal status. It has been determined that, in general terms, the powers of the ESB represent a set of subjective rights and legal obligations of the ESB as a state authority for the implementation of the functions assigned to it by law.

It is concluded that the procedure for setting out the provisions on the powers of the ESB in the Law "On the ESB" appears to be imperfect.

All powers of the ESB, as defined by the legislation on the ESB, can be divided according to the criterion of the sphere in which the ESB operates into the following groups of powers: 1) powers in the sphere of pre-trial investigation and operational-search activities; 2) powers in the sphere of analytical and information work; 3) powers in the field of interaction with other state authorities, legal entities, society, and information exchange; 4) powers in the field of international activities; 5) powers in the field of rule-making; 6) powers in the field of science, education, and professional development. An analysis of these defined groups of powers has been carried out.

When examining the powers in the field of operational-search activities, it was concluded that it would be more correct not to specify some of these powers in the Law "On the ESB," but to enshrine in it a general provision that the ESB has the powers of a body that carries out operational-investigative activities in accordance with the Law "On Operational-Investigative Activities."

When examining powers in the field of analytical and information work, it was concluded that the provision of recommendations by the ESB based on the results of their implementation could be considered as a certain form of illegal pressure on business. In this regard, the Law "On the ESB" should pay particular attention to regulating the preventive powers of the ESB.

When analyzing powers in the field of science, education, and professional development, the opinion was expressed that it is necessary to form a scientific advisory council under the ESB, which would include leading scientists who study issues related to the organization and activities of the ESB.

A general conclusion was also formulated that the Regulations on the ESB, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine, should specify the powers of the ESB as defined by the Law "On the ESB," rather than merely summarizing and systematizing them, as is the case in its content.

Key words: administrative and legal status, powers, Economic Security Bureau of Ukraine, operational and investigative activities, analytical and informational work, interaction.

Постановка проблеми. Однією з категорій адміністративного права є поняття повноважень, яке водночас є й елементом адміністративно-правового статусу державного органу. Повноваження визначають міру можливої поведінки державного органу та встановлюють певні види такої поведінки. Подібно до функцій та завдань як елементів адміністративно-правового статусу, повноваження державного органу також чітко визначені у нормативно-правових актах. Саме для здійснення своїх функцій та завдань органи державної влади наділяються відповідними повноваженнями.

Повноваження Бюро економічної безпеки України (надалі – БЕБ) як елементу адміністративного правового статусу є надзвичайно широкими як за кількістю, так і за змістом. Через це вони є досить складними для їх визначення та вивчення. Ефективне їх дослідження можливе через їх класифікацію за сферою, в якій БЕБ здійснює свою діяльність. Зазначене обумовлює необхідність проведення такої класифікації та дослідження особливостей окремих груп повноважень БЕБ.

Мета дослідження полягає у проведенні класифікації повноважень БЕБ та вивченні особливостей окремих груп повноважень БЕБ як елементу адміністративно-правового статусу БЕБ.

Стан опрацювання проблематики. Проблема повноважень загалом та проблему повноважень БЕБ як елементу адміністративно-правового статусу, зокрема, досліджували такі науковці як В.Б. Авер'янов, С.М. Алфьоров, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, О.М. Гришко, О.Ю. Дрозд, Я.С. Ковальчук, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк, А.О. Максюта, Р.С. Мельник, О.В. Мещерякова, О.М. Миколенко, В.В. Пацкан, Р.М. Сиймовський, О.Ф. Скакун, В.В. Слинько, С.Г. Стеценко та інші. Однак, у зв'язку з недосконалістю новітніх положень законодавства, які визначають повноваження БЕБ, та значного обсягу цих повноважень, вони потребують свого додаткового дослідження.

Виклад основного матеріалу. У науці під поняттям повноважень розуміється сукупність прав і обов'язків державних органів, а також посадових осіб, закріплених за ними у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій [1, с. 639]. Повноваження є системою взаємообумовлених прав і обов'язків, які встановлюються на законодавчому або підзаконному рівні, відображають сутність правового статусу того чи іншого органу і є обов'язковими для реалізації передбачених функцій і завдань із забезпечення національної безпеки держави [2, с. 115]. При цьому, ознаками повноважень є те, що вони: 1) закріплені в законодавстві, що регламентує таку діяльність; 2) реалізуються у чітко визначеній сфері; 3) застосовуються у встановлених процедурах; 4) мають бути спрямовані на виконання поставлених перед нею завдань; 5) за зловживання повноваженнями настає відповідальність [3, с. 256].

Вважаємо, що загальнонаукові положення щодо розуміння поняття повноважень та їх ознак можна екстаполювати і на вивчення поняття «повноваження БЕБ». Таким чином, можна стверджувати, що в загальному розумінні повноваження БЕБ являють собою сукупність суб'єктивних прав та юридичних обов'язків БЕБ як органу державної влади для реалізації закріплених за ним законодавством функцій.

На наш погляд, найбільш повне визначення повноважень БЕБ у науці надає О.Ю. Дрозд. На його думку, повноваження БЕБ, як базовий елемент його адміністративно-правового статусу є «закріплена в законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах та забезпечена заходами державного примусу неподільна єдність прав та обов'язків БЕБ України, що мають публічний, державно-владний характер, встановлюють межі можливої та необхідної службової поведінки працівників БЕБ України, її конкретний вид і міру, знаходять свою практичну реалізацію у вчиненні адміністративних дій та виданні правових актів, обов'язкових для виконання всіма громадянами та посадовими особами, яким вони адресовані, а також окреслюють межі підзвітності, підконтрольності та сферу відповідальності БЕБ України, визначають засоби та способи виконання покладених на нього завдань і функцій у сфері протидії злочинності та характеризують його роль і призначення як одного із спеціалізованих правоохоронних органів держави» [4, с. 102].

На наш погляд, з таким визначенням варто погодитися. Це визначення цілком обґрунтовано враховує висловлені у науці підходи до сутності та ознак загального поняття «повноваження», а саме те, що повноваження це, насамперед, синтез прав і обов'язків органу чи посадової особи, що вони є такими, що закріплені у законодавстві, мають публічно-правовий характер тощо. З урахуванням специфіки та правової природи самого БЕБ як державного органу О.Ю.Дрозду вдалося надати надзвичайно потужне комплексне визначення поняття повноважень БЕБ.

Аналізуючи специфіку правового регулювання повноважень БЕБ, слід вказати на те, що загалом вони визначені Законом «Про БЕБ» та Положенням про БЕБ, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 6 жовтня 2021 р. № 1068. Правове регулювання повноважень БЕБ у цих нормативних актах має свої особливості та недоліки.

Так, з Закону «Про БЕБ» вбачається, що формально повноваженням БЕБ приділено цілий розділ II Закону, який має й відповідну назву «Повноваження БЕБ». Зазначений розділ Закону має 6 статей, окремі з яких очевидно врегульовують питання повноважень БЕБ, як наприклад, ст. 8 Закону, яка також як і розділ II має назву «Повноваження БЕБ України», чи ст. 9 Закону. Ці статті визначають перелік відповідних повноважень БЕБ. Однак, поряд з ними, цей розділ містить також і статті, які вже не з такою ж очевидністю врегульовують питання повноважень БЕБ, наприклад, статті 10, 12 та 13. В той же час, ст. 11 щодо ідентифікації користувача в інформаційних ресурсах взагалі фактично не стосується повноважень БЕБ, а врегульовує особливості функціонування інформаційних ресурсів БЕБ. Таке викладення повноважень БЕБ у Законі виглядає недосконалим.

Так, вважаємо, що у зв'язку з наведеним та виходячи зі змісту відповідних статей, розміщення статей 11 «Ідентифікація користувача в інформаційних ресурсах» та 12 «Застосування ризик-орієнтованого підходу» у відповідному розділі II «Повноваження БЕБ» Закону виглядає недоцільним.

Крім того, варто звернути увагу на тому, що стаття 8 Закону як і назва відповідного розділу II Закону також має назву «Повноваження БЕБ», тобто за своєю назвою назва розділу є тотожною назві статті цього розділу. Вважаємо такі найменування недосконалими, оскільки з точки зору логічної побудови не може назва статті, яка є складовою розділу нормативного акта, дублювати назву розділу. При цьому, надалі у розділі II Закону йдуть й інші статті, в яких також виходячи з їх назви визначаються повноваження БЕБ у окремих сферах, зокрема, у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення. Враховуючи наведене, ст. 8 Закону «Про БЕБ», яка містить загальний перелік повноважень, що надалі деталізуються у подальших статтях Закону варто було б назвати «Загальні положення про повноваження БЕБ».

Інститут повноважень БЕБ є надзвичайно об'ємним, оскільки напрями діяльності БЕБ включають різні сфери праввідносин. Найбільш повно досягнути зміст повноважень БЕБ та їх правової природи, на наш погляд, можна провівши їх класифікацію, яка може ґрунтуватися на критерії сфери, в якій БЕБ здійснює свою діяльність.

Вважаємо, що усі повноважень БЕБ, що їх визначає законодавство про БЕБ, можна поділити за критерієм сфери, в якій БЕБ здійснює свою діяльність, на такі групи повноважень:

1. Повноваження у сфері досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності:

1) здійснення досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності у межах передба-

ченої законом підслідності; 2) здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення або події у межах, визначених законом; 3) забезпечення безпеки взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом, та у межах його повноважень; 4) здійснення розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання за вчинення кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; 5) використання гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності таких відносин, матеріальне і моральне заохочення осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності БЕБ; 6) вжиття заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму.

Власне перше з наведеного переліку повноважень у сфері оперативно-розшукової діяльності, а саме повноваження зі здійснення БЕБ оперативно-розшукової діяльності у межах передбаченої законом підслідності, яке містить п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону «Про БЕБ», вже полягає у наділенні БЕБ широким колом прав та обов'язків як органу, який вправі здійснювати таку діяльність. Відомо, що правові засади оперативно-розшукової діяльності визначаються Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», згідно зі ст. 2 якого оперативно-розшукова діяльність визначається як система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Права та обов'язки підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, визначається ст.ст. 7-8 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність».

Аналіз відповідних положень ст.ст. 7-8 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» свідчить про те, що здійснення оперативно-розшукової діяльності полягає у збиранні інформації, що є необхідною для попередження кримінальних правопорушень та їх розслідування. Оперативним підрозділам БЕБ для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності визначених Законом «Про оперативно-розшукову діяльність» підстав надається ціла низка прав та на них покладається ціла низка обов'язків.

При цьому, очевидно, що деякі з закріплених за БЕБ Законом «Про БЕБ» повноважень та визначених нами як повноваження у сфері оперативно-розшукової діяльності за своїм змістом охоплюються тими повноваженнями, які має БЕБ як оперативно-розшуковий орган згідно з Законом «Про оперативно-розшукову діяльність», через що власне відбувається фактично дублювання цих повноважень. Такими, наприклад, є повноваження щодо здійснення розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування (п. 4 ч. 1 ст. 8 Закону «Про БЕБ»), використання гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом (п. 16 ч. 1 ст. 8 Закону). Вважаємо, що такий підхід щодо закріплення повноважень БЕБ у Законі «Про БЕБ» є недоцільним. Він, зокрема, нашоує на думку, що БЕБ як орган, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, вправі здійснювати виключно ті повноваження у сфері оперативно-розшукової діяльності, які визначені цим Законом, а не загальні повноваження його як і будь-якого іншого аналогічного органу, визначені Законом «Про оперативно-розшукову діяльність». Звичайно, що така думка є хибною. Однак, вважаємо, що більш правильним було б все ж закріпити у Законі «Про БЕБ» загальне положення про те, що БЕБ має повноваження органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність згідно з Законом «Про оперативно-розшукову діяльність».

2. Повноваження у сфері аналітично-інформаційної роботи: 1) здійснення інформаційно-пошукової та аналітично-інформаційної роботи з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності БЕБ; 2) збирання, обробка та аналіз інформації щодо кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; 3) формування аналітичних матеріалів з метою оцінювання загроз та ризиків вчинення (зростання кількості) кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; 4) здійснення комплексу заходів з оцінювання ризиків у сфері економіки; 5) формування аналітичних матеріалів з метою оцінювання загроз та ризиків вчинення (зростання кількості) кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; 6) формування банків (баз) даних та створення на їх основі на базі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій єдиної інформаційної системи БЕБ; 7) створення інформаційно-комунікаційних сис-

тем (мереж) для цілей оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування та ведення оперативного обліку в обсязі та порядку, передбачених законодавством; 8) здійснення оброблення персональних даних у межах повноважень, передбачених законом; 9) отримання, оброблення та користування інформацією з автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів, банків (баз) даних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, доступ до яких здійснюється з урахуванням положень ст.7 Закону «Про БЕБ»; 10) здійснення впровадження і технічного супроводження інформаційних, комунікаційних та інформаційно-комунікаційних систем і технологій; 11) забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, криптографічного захисту інформації, яка є у власності БЕБ, або інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої визначена законом.

Як вбачається з аналізу наведеного переліку повноважень, законодавство надає великої уваги врегулюванню повноважень БЕБ у сфері аналітично-інформаційної роботи, присвятивши, зокрема, у Законі «Про БЕБ» цим повноваженням окрему статтю. Однак навіть за таких умов врегулювання повноважень у відповідній сфері правовідносини виглядає недосконалим.

Так, з наведеного нами переліку повноважень вбачається, що загалом більшість з них прямо обмежує аналітично-інформаційну роботу БЕБ сферою кримінально-процесуальної діяльності. На це прямо звернув увагу О.Ю. Дрозд, який в той же час зауважує, що Закон «Про БЕБ» покладає на БЕБ виконання цілої низки інших завдань, які безпосередньо не пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю. Зокрема, йдеться про «збирання та аналіз інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання їх виникненню в майбутньому» (п. 5 ч. 1 ст. 4 Закону); «здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішення про застосування адміністративних стягнень» (п. 15 ч. 1 ст. 8 Закону) тощо. Тому логічно, на думку О.Ю. Дрозда, було б розширити сферу інформаційно-пошукової та аналітично-інформаційної роботи БЕБ [4, с. 102-103]. Безумовно, маємо погодитися з таким твердженням, оскільки воно є цілком обґрунтоване.

Дискусійними, на наш погляд, виглядають повноваження БЕБ щодо реалізації у життя окремих результатів аналітичної роботи БЕБ.

Так, набуває поширення практика, за якою БЕБ за наслідками реалізації аналітичних повноважень надає рекомендації державним органам щодо перегляду укладених ними договорів, наприклад, у системі «Прозорро».

Зокрема, як вбачається з одного з повідомлень БЕБ, за даними системи «Прозорро» Управління освіти та інноваційного розвитку Печерської РДА уклало договір із підрядною організацією на понад 207 млн. грн. для спорудження підземної захисної споруди, розрахованої на одночасне перебування до 800 осіб, з благоустроєм прилеглої території. Фахівці БЕБ проаналізувавши проєктну документацію та кошторис будівництва, порівняли ціни на будівельні матеріали, закладені в договорі, з ринковими показниками та виявили розбіжності щодо окремих позицій, зокрема бетону, грануляту, руберойду, щебеню й асфальтобетону. Щоб запобігти неефективному використанню коштів, БЕБ звернулося до замовника з рекомендаціями переглянути договірну ціну та скоригувати кошторис. За наслідками цих рекомендацій Печерська РДА як ініціатор закупівлі та підрядник переглянули умови договору та зменшили вартість робіт більш ніж на 14 млн. гривень. Цей приклад, на думку БЕБ, наочно демонструє, що аналітичний підхід і превентивні заходи є значно ефективнішими, ніж реагування постфактум. У зв'язку з цим, як стверджується, БЕБ і надалі працюватиме над забезпеченням прозорого та ефективного використання бюджетних коштів [5].

Однак, аналізуючи цей випадок, маємо зауважити, що, по-перше, той же самий договір на будівництво – це не лише ціни на окремі будівельні матеріали, а певна система умов, одні з яких можуть бути вигідними стороні, а інші ні. Особливості укладення договорів у системі «Прозорро» передбачають прийняття підрядниками комплексної пропозиції щодо договору загалом, а не щодо окремих його умов. При цьому й поняття ринкової ціни є поняттям умовним, яке повинно оцінюватися в аспекті інших умов договору. Через це навіть ймовірне завищення цін у окремому договорі загалом у порівнянні з абстрактними цінами може не свідчити про певні порушення.

По-друге, законодавство про БЕБ не передбачає такого права БЕБ як звернення до державного органу з рекомендаціями щодо перегляду договорів, укладених господарюючими суб'єктами. У зв'язку з цим, очевидно, що за відсутності встановлених згідно з законом фактів порушення законодавства у процедурі закупівлі, такі дії БЕБ через відсутність у нього відповідного повноваження з «надання рекомендацій» можуть розглядатися як певний незаконний тиск на бізнес. Зви-

чайно, що у таких чи аналогічних випадках господарюючі суб'єкти навіть за відсутності певних порушень з їх боку не захочуть породжувати спір з БЕБ та погодяться знизити ціни. Натомість зовні очевидно, що такі дії державного органу очевидно можуть свідчити про певну недобросовісну практику щодо укладення та зміни договорів.

В той же час, звичайно, маємо погодитися з БЕБ, що превентивні заходи, спрямовані на запобігання вчиненню правопорушень, є більш ефективними над діяльністю з відновлення прав вже після вчинення правопорушення. При вчиненні превентивних заходів докладається значно менше зусиль задля ствердження законності. І виходячи з цього маємо констатувати, що Закон «Про БЕБ» повинен особливу увагу приділити регулюванню повноважень БЕБ, які за своїм змістом є превентивними, як з метою збереження відповідних ресурсів та дотримання засади ефективності у зміцненні законності, так і з метою запобігання ймовірним зловживанням, коли відповідні дії БЕБ як державного органу можуть сприйматися у суспільстві та бізнесовому середовищі як недобросовісна державна практика.

3. Повноваження у сфері взаємодії з іншими органами державної влади, юридичними особами, суспільством, обміну інформації: 1) здійснення інформаційної взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами судової влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями; 2) укладення договорів відповідального зберігання з підприємствами, установами, організаціями з метою зберігання речових доказів, вилучених у ході досудового розслідування, які потребують особливих умов зберігання; 3) витребування та одержання у встановленому законом порядку від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформації, необхідної для виконання повноважень БЕБ; 4) залучення в межах компетенції у передбачений законодавством спосіб, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців; 5) участь у створенні та функціонуванні міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем, необхідних для виконання покладених на правоохоронні органи завдань; 6) забезпечення надання державним органам інформації з банків (баз) даних згідно із законом; 7) здійснення розгляду звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю БЕБ; 8) звітування про свою діяльність у порядку, встановленому законом, та інформування суспільства про результати своєї роботи.

Особливостям взаємодії БЕБ з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами та іншими особами і реалізації відповідних повноважень БЕБ присвячена ст.7 Закону «Про БЕБ». Зазначена стаття поряд з загальним положенням про взаємодію БЕБ у процесі своєї діяльності з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими органами влади, підприємствами, установами та організаціями, банками та іншими фінансовими установами відповідно до закону, окремо визначає деякі особливості взаємодії БЕБ з Державною службою фінансового моніторингу України з метою запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна України, органами державного фінансового контролю, податковими та митними органами, а також іншими державними органами, що здійснюють державний контроль за дотриманням юридичними і фізичними особами законодавства України.

Якщо проаналізувати повноваження БЕБ у сфері його взаємодії з іншими суб'єктами, то можна вказати на існування низки перешкод на шляху до ефективної реалізації цих повноважень. Такі перешкоди, на наш погляд, обумовлюються тим, що їх усунення вимагає вже належного правового регулювання не лише законодавства про БЕБ, а і суміжного законодавства, яке врегульовує діяльність відповідних суб'єктів, з якими взаємодіє БЕБ. Саме з метою узгодження підзаконного регулювання та уніфікації відповідних процедур БЕБ укладає меморандуми про співпрацю з окремими державними органами, як наприклад, Меморандум про співпрацю БЕБ з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, який укладений в рамках протидії відомств економічній злочинності та усуненню законодавчих прогалів у нормативно-правових документах, що регламентують відносини у сфері обігу цінних паперів [6].

Серед проблем, які виникають у взаємодії БЕБ з іншими суб'єктами, можемо назвати також недостатньо уніфіковані механізми обміну інформацією, конфлікти компетенцій, відсутність чи неузгодженість спільних міжвідомчих стратегій. Вважаємо, що для подолання таких перешкод потрібно, насамперед, удосконалити нормотворчу роботу, причому не лише на рівні закону, а й на

рівні підзаконних актів. Також важливо створювати спільні процедури співпраці та координації дій БЕБ з іншими органами, насамперед, правоохоронними.

4. Повноваження у сфері міжнародної діяльності: 1) здійснення міжнародного співробітництва з компетентними органами іноземних держав на підставі законів та міжнародних договорів України; 2) ініціювання у компетентних органах іноземних держав розгляду справ про захист прав та інтересів держави з питань, що стосуються виконання обов'язків БЕБ, виступ як представника держави під час розгляду таких справ. За потреби БЕБ має право залучати до такого розгляду експертів за відповідними напрямками; 3) укладення міжнародних договорів міжвідомчого характеру з відповідними органами іноземних держав; 4) направлення своїх працівників до міжнародних організацій, іноземних держав як представників БЕБ з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до його повноважень; 5) виконання в межах компетенції запитів компетентних органів інших держав та міжнародних організацій відповідно до закону та міжнародних договорів України, установчих актів та правил міжнародних організацій, членом яких є Україна тощо.

Аналіз повноважень БЕБ у сфері міжнародної діяльності свідчить про активну міжнародну співпрацю БЕБ з органами іноземних держав, міжнародними організаціями та організаціями іноземних держав.

Так, на сьогодні БЕБ у низці міждержавних угод, укладених Україною, долучилося до них в якості компетентного органу [7]. Також на сьогодні на виконання повноваження з укладення міжнародних договорів міжвідомчого характеру з відповідними органами іноземних держав БЕБ уклало меморандуми про стратегічне партнерство з низкою органів іноземних держав, а з чисельними міжнародними організаціями – меморандуми про взаєморозуміння [8] тощо. Безумовно, все наведене свідчить про те, що з часом БЕБ напрацює та буде використовувати у своїй діяльності найкращі світові практики у боротьбі з економічною злочинністю.

5. Повноваження у нормотворчій діяльності: 1) узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до компетенції БЕБ, розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та подання їх в установленому порядку Кабінету Міністрів України; 2) розроблення проектів законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України з питань, що належать до сфери діяльності БЕБ; 3) прийняття нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції БЕБ тощо.

Повноваження БЕБ у нормотворчій діяльності є надзвичайно важливими. Якщо інші повноваження БЕБ відносно діючого законодавства є статичними, то повноваження БЕБ у нормотворчій діяльності є динамічними, оскільки вони є спрямованими на усунення існуючих недоліків законодавства, що негативно впливають на діючу практику. Ефективне регулювання повноважень БЕБ у нормотворчій діяльності та ефективне їх здійснення БЕБ є запорукою ефективного виконання БЕБ покладених на нього завдань загалом. У зв'язку з цим, задля чіткого та повного нормативного регулювання зазначених повноважень вони потребують не меншої уваги, а ніж інші більш класичні повноваження БЕБ, якими є, наприклад, повноваження у сфері досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності. З огляду на виконання БЕБ важливих функцій у сфері економічної безпеки держави повноваження БЕБ у нормотворчій діяльності повинні забезпечувати максимальну самодостатність БЕБ у покращенні правового регулювання БЕБ. Враховуючи наведене, вважаємо за необхідне погодитися з О.Ю. Дроздом, що повноваження БЕБ у відповідній сфері повинні бути б охоплювати: 1) погодження проектів законів та інших нормативно-правових актів, які надходять на погодження від інших міністерств та центральних органів виконавчої влади, підготовка висновків і пропозицій щодо проектів законів та інших нормативно-правових актів, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України; 2) підготовка зауважень і пропозицій до ухвалених Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентів України; 3) розробка проектів державних програм з питань протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави; 4) участь у розробці проектів та укладенні міжнародних договорів України з питань, що належать до його компетенції тощо [4, с. 102-103].

6. Повноваження у сфері науки, освіти та підвищення кваліфікації: 1) участь у визначенні основних напрямів розвитку науки і освіти з питань діяльності БЕБ, в організації та проведенні відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських, кримінологічних і соціологічних досліджень у межах його компетенції, а також у впровадженні їх результатів в освітній процес та практичну діяльність.

Аналізуючи повноваження щодо участі БЕБ у визначенні основних напрямів розвитку науки і освіти з питань діяльності БЕБ, варто вказати на його дещо абстрактну спрямованість. Навряд чи можна говорити про те, що на сьогодні існують ті чи інші (основні чи не основні) напрями науки і освіти з питань діяльності БЕБ.

Аналіз наукової думки свідчить про те, що на сьогодні питання діяльності БЕБ вивчаються переважно у сфері науки адміністративного права. Це є зрозумілим, оскільки БЕБ як інституція на сьогодні перебуває ще в стані свого становлення, у зв'язку з чим, на перше місце в наукових дослідженнях більше виходять питання організаційного характеру. І відповідний напрям науки (у відносному значенні) сформувався об'єктивно. Однак, звичайно, з розвитком БЕБ як інституції все більше уваги науковців буде приділятися питанням діяльності БЕБ, зокрема, у сфері кримінальних процесуальних правовідносин.

БЕБ як державна установа не має статусу наукової, а також у її складі немає наукових підрозділів. У зв'язку з цим, очевидно, що виконання відповідного повноваження БЕБ не має свого організаційного забезпечення.

Порівняльний аналіз з іншими державними органами свідчить про утворення при них задля виконання повноважень у сфері науки дорадчих органів – наукових (науково-консультативних) рад. Такі ради утворені, наприклад, при Верховному Суді, Конституційному Суді України, Міністерстві внутрішніх справ України тощо.

Враховуючи наведене, пропонуємо сформувати науково-консультативну раду також при БЕБ, до складу якої увійшли б вчені – працівники БЕБ, а також науковці наукових закладів та установ, закладів вищої освіти тощо, предметом наукових досліджень яких є питання діяльності БЕБ. На сьогодні фактично відповідне повноваження БЕБ реалізується лише через окремих працівників БЕБ, які одночасно є вченими та здійснюють наукові дослідження щодо організації та діяльності БЕБ.

Загалом оцінюючи визначені повноваження БЕБ, маємо ще раз звернути увагу на тому, що вони знайшли своє пряме регулювання на рівні Закону «Про БЕБ» та Положення про БЕБ, затвердженого постановою КМУ від 6 жовтня 2021 р. № 1068. Однак, слід розуміти, що Закон як нормативно-правовий акт в силу своєї специфіки не може повністю охопити та врегулювати інститут повноважень БЕБ, визначаючи та формулюючи лише зальний зміст окремих повноважень, а їх деталізацію варто було б здійснити вже на рівні підзаконного нормативного акту – Положення про БЕБ. Зазначене вимагає при розробці та прийнятті Положення викласти у ньому не лише узагальнений та систематизований перелік повноважень та інших питань організації та діяльності БЕБ, а насамперед здійснити на рівні підзаконного нормативного і їх деталізацію, щоб відповідне Положення мало насамперед, практичне значення. Зазначене вимагає належного підходу до розроблення змісту Положення.

Однак, загальний аналіз Положення про БЕБ свідчить, що у ньому проведено лише узагальнення та систематизація положень Закону і за своїм змістом норми Положення мало що вносять нового у правове регулювання адміністративно-правового статусу БЕБ. Зазначене, на наш погляд, є проявом низької якості Положення як нормативного акта.

Як цілком обгрунтовано зазначається у науці, встановлення норм права підзаконного характеру в процесі діяльності органів виконавчої влади викликане тим, що загальні норми та правила поведінки, сформульовані в законах, не в змозі охопити всі аспекти життя суспільства, відрегулювати суспільні відносини в усіх подробицях. Тому виникає необхідність у конкретизації та деталізації норм на стадії їх застосування [9, с. 135-136]. Підзаконні нормативно-правові акти видають виключно на основі законів з метою їх виконання шляхом уточнення та деталізації [10, с. 177]. Від себе додамо, що чим більш уточненими та деталізованими є положення законів у підзаконних нормативно-правових актах, тим більш якіснішим слід вважати підзаконний нормативно-правовий акт. Таким чином, Положення про БЕБ повинне уточнювати повноваження БЕБ, визначені Законом «Про БЕБ», чого, на жаль, на сьогодні немає.

Висновки.

1. Усі повноваження БЕБ, що їх визначає законодавство про БЕБ, можна поділити за критерієм сфери, в якій БЕБ здійснює свою діяльність, на такі групи повноважень: 1) повноваження у сфері досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності; 2) повноваження у сфері аналітично-інформаційної роботи; 3) повноваження у сфері взаємодії з іншими органами державної влади, юридичними особами, суспільством, обміну інформації; 4) повноваження у сфері міжнародної діяльності; 5) повноваження у нормотворчій діяльності; 6) повноваження у сфері науки, освіти та підвищення кваліфікації.

2. Правильним є не визначати у Законі «Про БЕБ» окремі повноваження у сфері оперативно-розшукової діяльності, а закріпити у ньому загальне положення про те, що БЕБ має повноваження органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність згідно з Законом «Про оперативно-розшукову діяльність».

3. Надання БЕБ рекомендацій за наслідками реалізації повноважень у сфері аналітично-інформаційної роботи може розглядатися як певний незаконний тиск на бізнес. У зв'язку з цим Закон «Про БЕБ» повинен особливу увагу приділити регулюванню превентивних повноважень БЕБ.

4. Необхідним є формування науково-консультативної ради при БЕБ, до складу якої увійшли б провідні вчені, які досліджують проблематику організації та діяльності БЕБ.

5. Положення про БЕБ, яке затверджене Кабінетом Міністрів України, повинне уточнювати повноваження БЕБ, визначені Законом «Про БЕБ», а не лише узагальнювати та систематизувати їх, як це має місце у його змісті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2007. 992 с.
2. Чумаченко С.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя. 2017. 212 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0417U002615> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Шоптенко С.С. Адміністративно-юрисдикційна діяльність правоохоронних органів в Україні: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 442 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0518U000265> (дата звернення: 01.02.2026).
4. Дрозд О.Ю. Повноваження Бюро економічної безпеки України: деякі проблеми нормативно-правового врегулювання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 100-106. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2021-6-100-106>.
5. Аналітична робота БЕБ дозволила зекономити понад 14 млн. грн. на будівництві укриття. URL: <https://esbu.gov.ua/news/analitichna-robota-beb-dozvolyla-zekonomytu-ponad-14-mln-hrn-na-budivnytstvi-ukryttia> (дата звернення: 01.02.2026).
6. Бюро економічної безпеки підписало Меморандум про співпрацю з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://esbu.gov.ua/news/natsionalna-komisiiia-z-tsinnykh-papiriv-ta-fondovoho-rynku-pidpysala-memorandum-pro-spivpratsiu-z-biuro-ekonomichnoi-bezpeky> (дата звернення: 01.02.2026).
7. Міжнародні угоди та нормативно-правова база. URL: <https://esbu.gov.ua/diialnist/mizhnarodne-spivrobotnytstvo-ta-ievropeiska-intehratsiia/mizhnarodni-uhody-ta-normatyvno-pravova-baza> (дата звернення: 01.02.2026).
8. Меморандуми. URL: <https://esbu.gov.ua/diialnist/mizhnarodne-spivrobotnytstvo-ta-ievropeiska-intehratsiia/memorandumy> (дата звернення: 01.02.2026).
9. Адміністративне право України: Підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю.П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
10. Галуцько В.В., Шишка Р.Б., Фелик О.В., Глобенко І.О., Галуцько В.В. Підзаконні нормативно-правові акти. Адміністративно-правова природа дворівневої ієрархічної структури підзаконної правотворчості у публічному адмініструванні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 10. С. 175-178. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/38>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026